

Frank Fokke Ferwerda'nın Ardından

Jelle VERHEIJ*

Fokke (Frank) Ferwerda, 1939-2010. Ondokuzuncu yüzyılda Osmanlı topraklarında birçok batılı seyyah gezinmekteydi. Onlara sadece “turist” demek hakaret olur. Onlar her yönüyle “seyyah” idiler. Gezdikleri coğrafyada doğa, mimarlık, ziraat, köy yaşamı, siyaset, coğrafya ve daha birçok konuyla ilgileniyorlar ve ülkelerine döndükten sonra seyahatnameler yazıyorlardı. Bunlardan bazıları halen tarihçiler tarafından o zamanlara dair en önemli kaynaklar olarak kabul edilir.

Fokke (Frank, lakabıydı) Ferwerda, bir yüzyıl sonra, birçok yönüyle onları hatırlatıyordu. Frank Hollanda'nın uzak bir köşesinde, güneybatıdaki Zeeland eyaletinde doğdu ve büyüdü. Baba tarafından Fries kökenliydi. Hollanda'da 50'li yılların kasaba hayatı ona dar geldi ve liseden mezun olduktan kısa bir süre sonra Hollanda'yı terk ederek Fransa'ya gitti. Hollanda'yı çok sevmesine ve birçok anlamda tipik bir Protestan kökenli Hollandalı olmasına rağmen bir daha Hollanda'ya ikamet etmek üzere geri dönmedi. Kimi kısa kimi uzun, dönem dönem Almanya, Yunanistan ve Mısır'da kalmış ve bu ülkelerde çalışmıştır. Yunanistan'da çok güzel Yunanca öğrenmiştir. Vefatına kadar Fransa'da, Paris'te oturdu. 40 sene kadar orada yaşamasına rağmen hiç bir zaman tam Fransızlaşmadı ve sanki bu ülkeyi de çok fazla sevmiyordu. Onun gerçek aşkı Türkiye'ydi. 60'lı yılların başlarında Fransız seçkin turizm şirketi Club Mediterranee için Türkiye'nin tatil yörelerinde turist rehberliği yapmıştı. Seyahat zevki onu Anadolu'ya çekerdi. Kışları daha çok İstanbul'da kalırdı. O dönemde başlayan keşifler onun hayatında çok belirleyici olacaktı. O yıllarda İstanbullu yaşlı bir hanımefendiden temiz bir Türkçe öğrendi. Frank'ın Türkçesi bu yüzden, aynen Hollandacası gibi, eski zamanların özelliklerini taşıyordu. Gramerin doğru kullanılmasına çok önem verirdi. Takip eden 40 sene boyunca sayısız seyahat yapan Frank, Anadolu'yu keşfediyordu. Ziyaret etmediği yöre kalmadı denilebilecek kadar azdır, aynı yerlere birçok

*Tarihçi. tpul@mac.com

Frank

defa gitmişliği vardır. Frank genellikle köyler arasında yaya yol alır, hızlı seyahatten hoşlanmazdı. Mükemmel Türkçesi ve gittiği yollar dolayısıyla yerel devlet yetkilerinde bir “casus” şüphesi uyandırırdı.

Paris'teki evinde, yine Türkiye'ye çok zaman ayırırdı. Türk müziğiyle ilgili kaynaklar, Türkiye hakkında kitaplar, haritalar ve gravürler biriktiriyordu. Kendisinin çektiği sayısız fotoğraf değerli bir koleksiyon oluşturdu. Geceleri bir sigorta şirketinin acil servisinde çalışır, gündüzleri genellikle, çok sevdiği Fransız Milli Kütüphane'sine (Bibliothèque Nationale de France- BNF-) giderdi ve oranın saygı duyulan, tanınmış okurları arasındaydı. Orada da, Paris'te ikamet eden ve Anadolu'yla ilgisini paylaştığı başka araştırmacılarla tanıştı. Milli Kütüphane'deki araştırmalarının temelinde, Osmanlı İmparatorluğu'na giden batılı seyyahlarla ilgili geniş kapsamlı bir bibliyografya hazırlamak vardı. Başka yerlerde de yayınları vardı ama, esas olarak bu araştırmalarının bir bölümünü *Kebikeç*'te yayınladı.¹

Frank çok düzenli yaşayan bir insandı. Onun ayrılmaz bir parçası olan 40 senelik yadigâr seyahat çantasında her şeyin belirli bir yeri vardı. Ne 1 Ferwerda, Frank Fokke (1997), “Mersin'i Ziyaret Edenler: Peder Edwin John Davis”, *Kebikeç*, Sayı 5, 221-226.

Ferwerda, Frank Fokke (2000), “Meçhul Seyyah(lar)ın Ankara Fotoğrafları”, *Kebikeç*, Sayı 9, 237-239.

Ferwerda, Frank Fokke (2001), “1819-1919 Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nda Misyoner Seyyahlar, Biyografi – Bibliyografya Notları I”, *Kebikeç*, Sayı 11, 345-359.

Ferwerda, Frank Fokke (2002), “1819-1919 Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nda Misyoner Seyyahlar, Biyografi – Bibliyografya Notları II, Adger, John Bailey (1810-1899)”, *Kebikeç*, Sayı 13, 241-253.

Frank'in çantası

lüzumsuz ne de fazla bir şeyi yanına alırdı. Son yıllarda ısrarlı bir şekilde çantasında şarj aleti için yer olmadığını söyleyerek yanına bir cep telefonu almayı reddederdi. Birçok kasabada iyi bildiği otellerde kalırdı ve o otellerde iyi bildiği aynı odalarda. Akşam da eski usul bir meyhane veya Cumhuriyetin ilk yıllarından kalma bir “şehir kulübünde” yemeğini yemek ona keyif verirdi. Hele de Zeki Müren'in müziğinin eşliğinde...

Yazgısının sonunu Frank maalesef kendisi hazırlayamadı. Bir kaç sene önce Parkinson hastalığı teşhis edildi ve hastalık hızlı bir biçimde fiziki ve psikolojik olarak onu etkisi altına aldı. Son yılını çok sevdiği kendi evinde değil, Paris Ermeni cemaatine ait bir huzurevinde yine Levantenler arasında, ama maalesef artık onlarla verimli bir temas kuramayarak geçirdi. Son günlerine kadar Milli Kütüphane'ye gitme hayali onu ayakta tutuyordu. Kendisiyle son döneminde mantık çerçevesinde konuşulabilen konular genellikle Türkiye ve kitaplar üzerineydi. 19 Temmuz'da huzurevinden yürüyerek uzaklaştı. Bir kaç gün sonra polis tarafından cansız bedeni yakındaki bir ormanda bulundu. Talihsiz ölüm onu belki kütüphane yolunda yakalamıştı.

Rahmetli dostum Frank'ı iyi bir araştırmacı, güzel bir dost ve bu olağanüstü ülkeye kendini gönülden adayan biri olarak anıyoruz.

Frank'ın bir kısım fotoğraflarına aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz:

http://web.me.com/tpu1/Frank_Ferwerdas_Photo_Collection/Introduction.html